

ПРАКТИЧНИЙ ПОРАДНИК

ДЛЯ ВИКОРИСТАННЯ АВТОРСЬКИХ ЛІНГВІСТИЧНИХ КАЗОК

«ЧАЙНА ЦЕРЕМОНІЯ В КРАЇНІ ЗВУКІВ»

Барсукова Л.А. - вчитель початкових класів,
вчитель вищої категорії, учитель-методист
Коростенського міського ліцею №2
імені Володимира Сингаївського
Житомирської області.

Практичний poradnik містить методичні рекомендації щодо використання серії лінгвістичних казок «Чайна церемонія в країні звуків» на уроках навчання грамоти, української мови для інтенсифікації вивчення граматичного і фонетичного матеріалу . В посібнику вміщено фрагменти уроків, вправи, які можна використовувати на всіх уроках програмового матеріалу.

I. Вступ.

Кажуть, щоб вчитись гарно, вчитись треба весело!

Справді, щось мусить дитину захопити, здивувати, зацікавити. Особливо протягом перших років навчання. Дитина краще пам'ятає емоції, ніж зміст діяльності. На мою думку, основне завдання вчителя – це проводити такі уроки, на яких учні будуть максимально засвоювати матеріал. А це можливо лише тоді, коли уроки по-справжньому цікаві учням. Завдання вчителя – захопити, а не розважати, навчити й розвивати, а не нашкодити.

Нудьга на уроці – один з найнеприємніших недоліків учительської праці. Спочатку матеріал хочуть вивчати всі й беруться за це з ентузіазмом. Потім з'являються втома й нудьга. Зацікавленість предметом зникає, і результати навчання погіршуються. Важко і нецікаво буває не тільки учням, але й вчителю, а від цього падає ефективність найцікавішого й найкориснішого уроку. Постійно підвищувати інтерес учнів до уроку – завдання кожного педагога.

Напевно, майже в кожного педагога є свої маленькі винаходи і секрети, як боротися з нудьгою на уроках. Щоб опанувати рідну мову, недостатньо тільки викладати матеріал підручників. Тому великого значення у своїй роботі надаю казці.

Казка - найбільший помічник у розумовій роботі учня. «Завдяки казці дитина пізнає світ не тільки розумом, а й серцем» В. Сухомлинський.

Вивчення рідної мови має великі можливості у формуванні й вихованні особистості. Опанування усього цього матеріалу так чи інакше пов'язане з певними труднощами. Щоб полегшити цей процес, я застосовую багато методів і прийомів. Одним з них є використання **лінгвістичних казок**, як засіб інтенсифікації вивчення граматичного, фонетичного матеріалу учнями.

Дитинство і казки – речі абсолютно споріднені. Ознайомлюючись з казкою, молодший школяр охоче занурюється у світ її героїв, живо переймається сюжетом. Казка задовольняє потребу дітей у небуденності, пробуджує фантазію, емоційно зацікавлює. Таким чином, стає очевидним, що казка відіграє важливу роль у навчанні молодших школярів.

II. Використання серії лінгвістичних казок «Чайна церемонія в країні звуків» для інтенсифікації вивчення граматичного та фонетичного матеріалу учнями на уроках навчання грамоти.

Навчальні лінгвістичні казки призначені для полегшення опанування мовним матеріалом. Учитель може читати їх на етапі мотивації навчальної діяльності (щоб викликати пізнавальний інтерес, позитивні емоції учнів), на етапі пояснення нового матеріалу (щоб пояснити явища), а також на етапі закріплення та осмислення нового матеріалу (для перевірки знань учнів; тоді доцільно казку читати з пропусками, які заповнюють та озвучують учні).

Для створення казки та роботи над нею існує ряд вимог:

- Усі мовні явища повинні бути пояснені чітко, зрозуміло.
- Казка повинна бути доступною для розуміння.
- Казка має бути цікавою.
- Тривалість читання не повинна перевищувати 5-6 хвилин уроку.

Ефективним прийомом навчання мови - навчити школярів розповідати , «відтворювати» почуті казки. Розповідь казки часто підштовхує і до самого створення казки, підводить до індивідуальної творчості .

У чому ж полягає основне завдання вчителя в організації подібної роботи на уроці ? Вона полягає не лише в тому, щоб дати поштовх творчості та пробудити уяву, але й уміло спрямовувати їх у потрібне русло. Щоб казка сподобалася дітям, ніколи не читаю її, а розповідаю.

Для цього я :

1. Використовую під час розповіді міміку та жести.
2. Намагаюся підтримувати контакт зі слухачами очима.
3. Не поспішаю, насолоджуюся розповіддю.

Для підвищення інтересу учнів читання казки супроводжую наочним матеріалом (наприклад: в букварний період під час вивчення букв , що позначають голосні звуки (а, о, у, е, и, і, я, ю, є, ї) використовую серію казок «Чайна церемонія в країні звуків». Часто прошу учнів зобразити героїв прослуханої на уроці казки як домашнє завдання, що сприяє творчому розвитку дитини. Казка з наочністю запам'ятовується набагато довше, а ще на довше запам'ятовується казка, героїв якої створює уява дітей.

Також часто користуюся таким прийом, як запрошення казкових героїв «в гості» (картинки або іграшки) на урок в початковій школі. Це стимулює

учнів до активної праці, викликає суперницький інтерес і бажання показати себе з найкращої сторони.

Робота з казками збагачує словниковий запас, розвиває інтелект і ерудицію. Така робота багатогранна, цікава, необхідна на уроках рідної мови, тому є можливість застосовувати їх на будь-якому етапі роботи. З них можна розпочати урок, а також можна його закінчити. З допомогою казки можна пояснити певні граматичні явища, спонукати учня до вивчення мови.

Із застосуванням казок мова учнів стає багатшою та яскравішою.

III. Фрагменти уроків з використанням лінгвістичних казочок тітоньки Лесі «Чайна церемонія в країні звуків»

Безперечно, основне завдання загальноосвітньої школи - навчити дітей грамотно писати, виразно читати, формувати культуру усного і писемного мовлення. Тому для більшої ефективності засвоєння матеріалу та «пожвавлення» уроку пропоную вчителю скористатися серією авторських лінгвістичних казок «Чайна церемонія в країні звуків».

1. Фрагменти уроків з використанням казки у 1 класі

Учням 1 класу, в букварний період під час вивчення букв, які позначають голосні звуки (а, о, у, е, и, і, я, ю, є, ї), для кращого розуміння та запам'ятовування, викладаю програмовий матеріал за допомогою серії казок «Чайна церемонія в країні звуків». Таким чином допомагаю дитині створити «чуттєвий образ матеріалу». Я розповідаю казку українською мовою, в якій закладене пояснення граматичного, фонетичного матеріалу.

Є на світі один незвичайний чайний сервіз.
Складається він з десяти чашок чотирьох кольорів:
зелених, оранжевих, жовтої та червоної.

1. Букви А, О, У, Е, И. Позначення ними звуків [а], [о], [у], [е], [и]

Зеленого кольору чашки – це букви А, О, У, Е, И, що позначають голосні звуки. В них завжди холодний чай. І скільки б гості не пили чай з чашок зеленого кольору, так і не зігрівшись, залишалися твердими приголосними звуками.

2 .Буква Іі, звук [і]

Жовтого кольору чашка з теплим чаєм – це буква – і. Ті гості – приголосні звуки, які люблять тепленький чай і сідають

перед – і, п'ють з жовтої чашки – одразу зігріваються і стають тепленькими, м'якенькими приголосними звуками.

Під час розповіді казок проводжу маніпуляції з картинками-героями цих казок, що дозволяє краще засвоїти і запам'ятати даний матеріал. На основі даного матеріалу діти вчаться складати звукові моделі слів.

3. Букви Я, Ю, Є. Позначення ними звуків [а], [у], [е] у сполученні з [й] та іншими м'якими приголосними звуками.

Оранжевого кольору чашки з гарячим чаєм- букви **Я, Ю, Є**. Те саме відбувається з гостями, які пригощаються з цих чашок. Зігрівшись, вони стають м'якенькими, тепленькими. Але при цьому букви **Я, Ю, Є** позначають по одному голосному звуку **[а], [у], [е]**.

Така робота сприяє зняттю в дітей зайвої напруженості, формуванню мимовільної пам'яті, згуртуванню учнівського колективу. І дозволяє виробляти певні навички культурної поведінки.

4. Коли букви Я, Ю, Є позначають по два звуки.

Але ж ми знаємо, що букви **Я, Ю, Є** можуть позначати і по два звуки **[йа], [йю], [йе]**.

Ось, коли це буває.

1. Коли букви **я ю є** стоять на початку слова, або складу як генерали, їм не доводиться нікого напувати гарячим чаєм.

Наприклад: Яся, Юля, Єваа.

2. Коли букви **я ю є** стоять після букв, що позначають голосні звуки, немає потреби напувати чаєм букви, які в чашках містять свій чай.

3. Коли букви **я ю є** стоять після апострофу :

м'яч, **в'юн**, **п'є**
=● -● =●

5. Буква **ї**, позначення нею звукосполучення [йі].

Лише з червоної чашки чай ніхто не хоче пити, бо там справжнісінький окріп. Тому буква **ї** завжди позначає два звуки [йі]

їжак
=●

Так поступово за дощці з'являється чайний сервіз, який складається із десяти чашок.

6. Букви, що позначають тверді приголосні звуки.

«Губаті кокетки»

У нашій незвичайній сім'ї літер, які проживають в українській абетці, точнісінько так як і в будь - якій сім'ї, є букви, що позначають приголосні звуки – жінки, які люблять доглядати за собою, слідкують за новинками моди і, звичайно, носити макіяж. А як же без помади? Ці букви настільки захопилися своєю зовнішністю, що коли приходили на гостини до букв , які пропонували гарячого чаю – навідріз відмовлялися, аби не зіпсувати мейк-ап, не стерти помаду. Тому вони і дістали назву : губаті кокетки.

Ось вони кокетливо посміхаються, давайте їх назвемо...

7. Апостроф. Спостереження за звуками, позначуваними буквами, між якими ставиться апостроф.

«Свистунець - апостроф молодець...»

На подвір'ї під берізкою
вся зібралася сім'я.

Відпочити , побути разом

і послухати солов'я.

Букв зібралася сім'я,

що люблять гостей стрічати,

та чаєм гарячим напувати.

Після зустрічі з ними

букви, що позначають приголосні звуки ,

стають м'якими.

Лиш буква «Ї» - це «окріп»,

І з неї чай ніхто не хоче пити.

Та якось трапилась біда,

бо букви, що прийшли сьогодні,

відмовилися пити гарячий чай.

І невдоволені цим станом,

від злості губи надули,

а [р] твердий р-р-ричить.

Ледь - ледь до бійки не дійшло.

На зчинений лемент прибїг міліціонер:

-Ну – мо! Ну – мо! Зачекайте!

Милі букви пам'ятайте!

Дружбу треба берегти!

А щоб ви не забували, вам на згадку залишаю
цей свисточок чарівний.

Дуже схожий він на кому,
лише ставиться в горі.

Називається - апостроф.

(дарує свисток)

Я такий же, як знак розділовий
І відомий шкільній дівчорі, та в
словах української мови
Я пишу не внизу, а вгорі.

Спробуй лиш написати сім'я,
одразу стану потрібним і я.

На даному етапі ознайомлення з матеріалом , пропоную використати
інсценізацію, дозволити учням розвинути свій театральний потенціал .

Казки стають основою для розуміння суті правила.

Висновок

Учні 1-4 класів на уроках мови, читання і письма удосконалюють навички правильного вимовляння звуків мови та позначення їх буквами на письмі, вчать розрізняти поняття звук і буква, поділяти слова на склади, визначати наголошені й не наголошені склади, голосні та приголосні звуки, розрізняти тверді й м'які, дзвінкі й глухі приголосні, позначати звуки буквами, робити звуко – буквенний аналіз слів. Опрацьовуються і відповідні правила правопису, зокрема позначення м'яких приголосних, уживання апострофа.

Хоч фонетика і не є складовою частиною граматики, але до граматики вона має безпосереднє відношення, як і до української орфографії, що ґрунтується насамперед на фонематичному принципі. Без ґрунтовного засвоєння основних відомостей з фонетики не можна успішно вивчати морфологію. Без умінь розрізнити в слові звуки, відрізнити звуки від букв учні натрапляють на великі труднощі в проведенні морфологічного аналізу слів і написанні їх. Із розрізненням твердих і м'яких приголосних зв'язане засвоєння учнями орфоепії та правил українського правопису, тому виконання серії лінгвістичних казок **«Чайна церемонія в країні звуків»** допоможе глибоко засвоїти даний матеріал, дозволить учням оволодіти певною сумою теоретичних відомостей і цілим рядом важливих практичних умінь.

Вважаю, що не так важливо те, чого слід навчити кожну дитину, а те, щоб кожній дитині дати бажання вчитися». Головна моя мета – захопити учнів, підтримати інтерес дитини до школи, зосередити увагу на успіхах і перемогах, навіть незначних, працювати на уроках за правилом «Менше вчителя – більше учня». Емоційний стан дитини вважаю важливим фактором успішного навчання, тому у педагогічній діяльності керуюсь гаслом *«Учитель – це скрипка дитячих сердець: як поведе смичком, таку мелодію й почує.»*

А моїм педагогічним кредо є слова «Від творчого вчителя – до творчого учня». Загальновідомо, що виховати творчу особистість може лише творча особистість, яка, за словами К. Ушинського, «не наповнює посудину, а запалює факел» - жагу пізнання, дає імпульс для сходження до вершин творчості.

Сьогодні вчитель має широке поле для творчості та шляхів підвищення ефективності своєї роботи. Я використовую лінгвістичні казки, тому що це природно для дітей, весело, ефективно. Як показує практика, навіть дітям з середніми і низькими можливостями набагато легше зрозуміти і запам'ятати

граматичний, лексичний, фонетичний матеріал таким способом. Крім того, дітям цікаво, вони з нетерпінням чекають наступного уроку і продовження казки з попереднього. Слід звернути увагу й на те, що засвоєний таким чином матеріал, набагато довше пам'ятається дитиною і його їй легше застосовувати на практиці, ніж матеріал, який вивчений стандартним шляхом.

Список літератури:

1. Асеев В.Г. Мотивация поведения и формирование личности. М., 1976.
2. Беркинблит М.Б., Петровский А.В. Фантазия и реальность. М. Политиздат, 1968
3. Выгодский Л.С. Воображение и творчество в детском возрасте. Санкт-Петербург. 1997г.
4. Гладка І.А. – Весела граматика. – Харків, «Основа», 2008
5. Зинкевич-Евстигнеева Т. Путь к волшебству. Теория и практика сказкотерапии. СПб. 1998.
6. Пропп В.Я. Морфология сказки. М., 1969
7. Пропп В.А. Исторические корни волшебной сказки. ЛГУ, 1986
8. Туник Е. Психодиагностика творческого мышления. Креативные тесты. Школьный психолог, № 36. 2001 г.

Зміст:

I. Вступ

II. Використання серії лінгвістичних казочок «Чайна церемонія в країні звуків» для інтенсифікації вивчення граматичного, фонетичного матеріалу учнями на уроках навчання грамоти.

III. Фрагменти уроків:

1. Фрагмент уроку з використанням казки у 1 класі

Букви А, О, У, Е, И. Позначення ними звуків [а], [о], [у], [е], [и]

2. Фрагмент уроку з використанням казки у 1 класі

Буква Іі, звук (і)

3. Фрагмент уроку з використанням казки у 1 класі

Букви Я, Ю, Є. Позначення ними звуків [а], [у], [е] у сполученні з [й] та іншими м'якими приголосними звуками.

4. Фрагмент уроку з використанням казки у 1 класі

Коли букви Я, Ю, Є позначають по два звуки.

5. Фрагмент уроку з використанням казки у 1 класі

Буква Їі, звуки [йі]

6. Фрагмент уроку з використанням казки у 1 класі

Букви, що позначають тверді приголосні звуки.

7. Фрагмент уроку з використанням казки у 1 класі

Апостроф. Спостереження за звуками, позначуваними буквами, між якими ставиться апостроф.

IV. Висновок

VI. Список літератури

VII. Зміст

